

Santa Maria della Salute

СТОГОДИШЊИЦА НАЈЛЕПШЕ ПЕСМЕ

Снови и јава Лазе Костића

Како да, пре но што стигнем теби, постанем заслужан те божанске доброте, те љубави која ме чини најтужнијим и најсрећнијим међу смртницима?

Момо Капор за „Политику“: Молба Ленке Дунђерски

Посетивши једне године замак Дунђерски, изгубио сам се у једној од сумрачних прашњавих дворана са преосталим комадима испуцалог и временом нагризеног намештаја. У соби је владала потпуна тишина ране јесени. Били су ту старински ормари, комоде и бурале, као и један лустер звани холандез, а у углу је стајало овално огледало на сточићу за шминкање.

Ко зна због чега ту ствар зову психа. И, мада иза мене није било никога, учини ми се да је у огледалу једна предивна млада жена са шеширом широког обода, који јој је бацао сенку на велике тамне очи. Ленка Дунђерски. Испуцало старо огледало, као у некој спиритистичкој сеанси, изазвало је њен лик који ме је преклињао да буде задржан и материјализован. Врагио сам се кући и направио серију њених портрета у огледалу.

Ништа није случајно. Много касније добио сам понуду да илустријем поему Santa Maria della Salute. Уврстио сам у њу и тај циклус и нацртао нове илустрације, мислећи овај пут и на моју покојну пријатељицу Ољу Ивањицки која је то, својевремено, урадила много боље од мене.

Илустровао сам много књига у животу, али, овај пут, као да је изнад мене све време бдела Ленка Дунђерски, водећи моју руку.

Момо Капор: „Психа“

Види! Зар ће Она сад почети да је сањам, а да не учини ништа више, а да се не појави?

Ову реченицу записао је Лаза Костић 23. октобра 1903. године у своје Дневнику у којем се пажљивим читањем откривају танани трагови будуће песме која ће заувек обележавати врхове српске поезије – „Santa Maria della Salute“. Објављена шест година доцније, песма Лазе Костића и данас представља инспирацију и стоји као симбол љубави и сновиђења свакога човека, али и грозничаве опсесије и искрене занесености једног песника који је, волећи мртву драгу, Ленку Дунђерски, у јави, у јесен свог живота, живео један сан.

У књизи „Santa Maria della Salute“ налазе се искрене странице Дневника Лазе Костића, у којима је и поред све платонске, свој пут пробила и животна снага исте страсти. У Дневнику Лазина Ленка седи за столом, гледа у песника, а поглед јој постаје све ватренији (тај поглед ће очарати и Момо Капора у огледалу и инспирисати га на слике и цртеже у овој књизи!) откривајући, како се песник нада, сва небеска уживања која га чекају код Ње.

Ленка Лази Костићу долази, да га види у сну. „Она буде ту. Она удеси сан, Она уђе у моју памет, моју душу, за минут један, и изиђе из ње, са сном.“

Тај сан, на свој начин, спушта на земљу немирни дух наше модерне књижевности Станислав Винавер. Он у првом тексту у књизи која је пред нама говори о земном животу Лазе Костића, објашњавајући шта, заправо, стоји иза Костићеве опсесије Ленком Дунђерски. Винавер каже: „Лаза је на заранцима живота, против-

но свом идеалу о фолклорној безазленој патријархалној жени из српских народних песама – застриано у култ платонски, духован, неразмрсиво мистичан и неземаљски. Предмет култа је била покојна Ленка Дунђерска.“ Винавер наводи и Св. Стефановића који у својим Сабраним делима пише да му је Лаза Костић говорио о том свом позном платонизму. Једна Ленкина исповест, да би се могла удати само за човека какав је он, и њена нагла смрт у 26. години (1895), дали су инспирацију Костићевом лабудовој песми – „Santa Maria della Salute“.

Песма је настајала више од деценије, расла у песнику док није на крају експлодирала; у њој Лаза Костић коначно, са Ленком недосегнутом и његовом руком нетакнутом, „слави-

Књига „Santa Maria della Salute“ младе издавачке куће „Танеси“ из Београда једно је од најлепших изненађења на овогодишњем Сајму књига. У њој се налазе славна песма Лазе Костића, песников Дневник, двадесет цртежа и слика Мома Капора и два есеја Станислава Винавера: „Ленка“ и „Santa Maria della Salute“

мистичан брак, на ономе другом свету.“

Црква Santa Maria della Salute можда је најлепша црква у Венецији. И најзагонетнија, скрајнута, некако тајанствена и за свакога помало инспиративна. Ни песник, када је испевао стихове њој, небеској, и љубави, овоземаљској у славу, више није зажалио што су наводно борови из ових крајева у њеним основама. Књига издавачке куће „Танеси“ са узнесеним стиховима Костићеве „Santa Maria della Salute“ које можемо увек изнова читати, и цртежима и сликама Мома Капора који их прате, рекло би се – најлепши су дар стогодишњице објављивања ове песме. **А. П.**

Грчка и писци

Грчка није само колевка античке књижевности, већ и инспирација многим писцима широм света. Колико знамо о овојгодишњем јосићу 54. међународној Београдској сајма књига у литератури?

1. Један од најпознатијих грчких песника Константин Кавафи рођен је и живео је у:

- а) Атине
- б) Солуну
- в) Патрасу
- г) Александрији

2. Никос Казанцакис, вероватно најпревођенији грчки писац после Хомера, осим „Последњег искушења“ аутор је и култног романа:

- а) „Никад недељом“
- б) „Доживљаји Алексиса Зорбаса“
- в) „Деца Пиреја“
- г) „Топкапи“

3. Зевс се родио

- а) на Олимпу
- б) на Крфу
- в) на Криту
- г) на Санторинију

4. „Ја видех Троју и видех све./ Море и обале где лотос зре./ и вратих се, блед, и сам./ На Итаку, и ја бих да убијам...“ стихови су

- а) Сафо са Лезбоса
- б) Сафаладе са Иоса
- в) Слободана Владушића са Суматре
- г) Милоша Црњанског из Чонграда

5. Ко је први антички дезертер?

- а) Одисеј
- б) Менелај
- в) Парис
- г) Агамемнон

6. Кефалонија, Други светски рат. Главни јунак је заљубљен у чланицу Покрета отпора... Његово име је:

- а) Мандрас
- б) Карло Гверко
- в) капетан Корели
- г) доктор Јанис

7. Још један енглески писац, иначе аутор „Женске француског поручника“, радњу свог чувеног романа ставља на грчко острво у време Другог светског рата. Ради се о:

- а) Џону Фаулсу и роману „Аристос“
- б) Џону Фаулсу и роману „Чаробњак“
- в) Нику Хорнбију и роману „Панатенаикос“
- г) Нику Хорнбију и роману „Олимпијакос“

8. Где је умро лорд Бајрон?

- а) у Лондону
- б) на Итаки
- в) у Јањини
- г) у Месолонгију

ОДГОВОРИ

1. Константин Кавафи (1863–1933) рођен је као син грчког трговца у Александрији, у Египту. Тамо је проживео читав свој век, сем неколико година најранијег детињства које је провео у Енглеској.

2. „Никад недељом“ је култни филм са феноменалном Мелином Меркури, касније министарком културе Грчке, а „Деца Пиреја“ песма коју је у њему певала и која је превазишла и славу самог филма. „Топкапи“ је, такође, филм Мелине Меркури. А Казанцакис је, наравно, аутор „Доживљаја Алексиса Зорбаса“.

3. Зевс се родио на Криту, у пећини Дикти, од мајке Реје и оца Крона, познатог по томе што је јео малу децу, и то своју. Зевса је мајка спасила тако што је уместо дететом мужа нахранила камењем умотаним у одећу. И тако почињу легенде...

4. Ово су стихови из песме „Пролог“, из збирке „Лирика Итаке“ Милоша Црњанског. Црњански је, додуше, крив и за суматризам, али никако за Владушића. Сафо са свим овим нема ништа. А сафаладе са Иоса још нико није јео.

5. Ко би рекао, али Одисеј! Парис је, у Хомеровом епу, отео Менелајеву жену, лепу Јелену, што је био повод за Тројански рат, у коме је опет Агамемнон, Менелајев брат, био заповедник ослободилачких снага. А Одисеј се правно луд! У рат му се није ишло. Агамемнонови „позивари“ затекли су га како оре земљу и сеје со уместо жита. Покушај да се „на лука“ ослободи војске није му успео, пошто су пред њега, у бразду, бацили његовог сина Телемаха...

6. Све су ово јунаци бестселера Луја де Бернијера „Мандолина капетана Корелија“, али је капетан један једини!

7. Ради се, дакако, о писцу и филозофу Џону Фаулсу и култном роману „Чаробњак“. „Аристос“ није роман већ његова збирка есеја. Није нам познато колико се Ник Хорнби разуме у грчки фудбал.

8. Лорд Бајрон боравио је у Јањини као сасвим млад, 1809, где започиње писање Витеза Харолда. На Итаку се искрцао тек 1823, где се прикључује борби Грка за ослобођење од Турака. Умире годину дана касније у Месолонгију. У Лондону је сахрањен. ¶